

Renata RUNIEWICZ-JASIŃSKA

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Zgromadzenie Bałtyckie – instytucja trójstronnej współpracy parlamentarnej państw bałtyckich

W kontekście polityki zagranicznej Polski tzw. Łuk Południowego Bałtyku (*South Baltic Arc*) nadal nie cieszy się wielką popularnością, a tym samym i działalność trójstronna sąsiednich państw bałtyckich¹. Powinniśmy uwzględnić dwa zasadnicze elementy wpływające na jego wielkie znaczenie²:

Po pierwsze, to problem Obwodu Kaliningradzkiego, który ze względu na bezprecedensowy spadek dochodu regionu, który zmniejszył się o 70%, rozpaczliwie szuka swoich szans w Rosji, ale też i w Europie. Również Unia Europejska dostrzegła niebezpieczeństwa z tym związane i pragnie przyjąć Rosjanom z pomocą w ramach tzw. Wymiaru Północnego.

Jest też drugi element gry na obszarze Łuku Południowego Bałtyku, który wiąże się z budowaniem spójności wschodniej Europy, sprzyjającej zjednoczonej Europie, a przede wszystkim Niemcom. Tkwi w tym skomplikowany splot zagadnień, które powinni dobrze naświetlić naukowcy i publicyści. Wszakże, to jest pewne, że zainteresowanie Niemców integracją bałtycką i republikami bałtyckimi ma nie tylko historyczny charakter. Niemiecka uwaga dla wschodniej Europy wynika głównie z ich dalekowzrocznej tzw. Ostpolitik, w której ważniejsze od resentymentów

¹ Projekt Łuk Południowego Bałtyku to część projektu międzynarodowego pn. South Baltic Arc – Spatial Strategies for Integration and Sustainable Development Acceleration of the South Baltic Arc Zone, realizowanego w ramach Programu INTERREG III B dla Regionu Morza Bałtyckiego. Obejmuje on obszar od Hamburga przez Meklemburgię, Polskę północną, obwód Kaliningradzki, aż do łotewskiej Rygi. W zasadzie obszar ten pokrywa się z przebiegiem korytarza transportowego Via Hanseatiki. W Polsce, w strategii transportowej kraju, jednak nie odgrywa on poważnej roli.

² W. Toczyski, J. Lenzion, *Łuk Południowego Bałtyku*, „Pomorski Przegląd Gospodarczy” 2001, z. 4.

są interesy ekonomiczne. Siła niemieckiej gospodarki poszukuje też i w tej części Europy swojego miejsca.

Za niemieckim przykładem powinna podążać też Polska. Dlatego też poznanie wątku współpracy trójstronnej państw bałtyckich, a przede wszystkim ich polityka zagraniczna, powinna być nie bez znaczenia dla polskiej polityki zagranicznej i dla polskich naukowców badaczy zajmujących się problematyką tzw. *Europy Bałtyckiej*³.

Celem niniejszej publikacji jest dokładne nakreślenie struktury Zgromadzenia Bałtyckiego, jego celów i kierunków działań poczynając od 1990 roku po 2009 rok. W drugiej części opracowania zostanie przedstawiona w ujęciu syntetycznym polityka regionalna i międzynarodowa prowadzona przez Zgromadzenie Bałtyckie w oparciu o dane wzięte z uchwalanych rezolucji, deklaracji, apeli, wystąpień itd. W związku z powyższym charakter tej publikacji należy uważać za sprawozdawczo-analityczny.

By zrealizować powyżej nakreślony cel autorka wykorzystwała następujące źródła: opublikowane materiały archiwalne MZS Republiki Litewskiej, opublikowane dokumenty Zgromadzenia Bałtyckiego (rezolucje, uchwały, apele przyjęte od 1992 do 2009 r.), a także odczyty, oświadczenia, przemówienia różnych polityków Litwy, Łotwy i Estonii (np.: L. Andriekienė, V. Birkavs, T. H. Ilves, V. Landsbergisa, R. Ražuks, A. Saudargasa i T. Velliste). Zostały także wykorzystane artykuły umieszczone na łamach czołowych dzienników litewskich i łotewskich („Lietuvos rytas”, „Respublika”, „Atgimimas”, „Kauno Diena”, „Lietuvos aidas”, „Vakarinių naujienos”; „Diena”, „Latvijas Vēstnesis”, „Lauku Avīze”, „Vakara Zinas”). Bardzo cennym źródłem informacji okazała się książka litewskiego naukowca R. Vilpišauskasa⁴ *Integracija Europoje: Baltijos Šalys ir Europos Sąjunga* (Vilnius 2001).

Zgromadzenie Bałtyckie jest międzynarodową, trójstronną organizacją współpracy parlamentów Republiki Litewskiej, Republiki Estońskiej i Republiki Łotewskiej. Jest to organizacja o charakterze zamkniętym.

Tuż po ogłoszeniu niepodległości oraz po zorganizowanych w 1990 r. demokratycznych wyborach parlamentarnych – rządy Litwy, Łotwy i Es-

³ J. Zaleski, *Razem czy osobno. Przyczynek do koncepcji bałtyckiej wspólnoty*, CUP, Sopot 1993, s. 9.

⁴ Dr Ramūnas Vilpišauskas – politolog, od 1 września 2009 r. dyrektor Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Wileńskiego.

tonii uzgodniły, iż w celu wzmocnienia i polepszania trójstronnej współpracy należy powołać wspólną instytucję. Taką organizacją została Rada Państw Bałtyckich (organizacja często mylona z Radą Państw Morza Bałtyckiego), której stałymi organami zostały: Bałtycka Rada Prezydentów, Bałtycka Rada Ministrów oraz Zgromadzenie Bałtyckie (forum parlamentarzystów).

Zgromadzenie Bałtyckie było i jest jednym z trzech organów, które wyróżnia długotrwałe i nieprzerwane funkcjonowanie od 1992 roku. W odróżnieniu od Rady Prezydentów i Rady Ministrów trzech państw bałtyckich, których działalność była niejednokrotnie zawieszana.

Struktura. Parlament każdego państwa bałtyckiego zatwierdza i powołuje delegację narodową, utworzoną z 20 parlamentarzystów, do której zalicza się jej przewodniczący i jego zastępca. Sesja ZB jest prawomocna w tym wypadku, jeżeli w jej obradach uczestniczą nie mniej niż dwie trzecie członków delegacji danego państwa. ZB ma swoje prezydium, które koordynuje pracę tej instytucji. W skład każdej delegacji narodowej wchodzi kierownik i jego zastępca, których powołuje parlament danego państwa. Pracą prezydium kieruje przewodniczący prezydium i dwaj zastępcy, którzy są kierownikami wszystkich trzech delegacji.

Podstawowymi zadaniami prezydium są: koordynowanie procesu organizacyjnego kolejnej sesji; koordynacja obrad w trakcie przebiegu danej sesji; koordynowanie pracy organów ZB w okresie międzysesyjnym; sprawowanie kontroli nad budżetem ZB; reprezentowanie ZB i podtrzymywanie stosunków z organizacjami międzynarodowymi, z parlamentami oraz rządami państw bałtyckich; wykonywanie innych zadań, przedstawionych w statucie ZB.

ZB ma swoje komitety. Komitety są tworzone w celu przygotowania i rozpatrywania spraw międzypaństwowych, ważnych dla ZB.

Stałymi komitetami ZB są:

- 1) ds. Spraw Bezpieczeństwa i Spraw Zagranicznych,
- 2) ds. Ochrony Środowiska i Energetyki,
- 3) ds. Spraw Socjalnych i Ekonomiki,
- 4) ds. Budżetu i Kontroli,
- 5) ds. Oświaty, Nauki i Kultury,
- 6) ds. Prawa.

ZB przewiduje tworzenie grup partyjnych (tzw. frakcji), w skład których mogą wchodzić członkowie delegacji narodowych w celu promowania podobnych poglądów i interesów politycznych. Frakcja powinna liczyć nie mniej niż 5 osób z nie mniej niż dwóch delegacji narodowych.

Tzw. Komisja Redakcyjna zajmuje się przygotowaniem dokumentacji w sprawach nad którymi obraduje ZB, udziela pomocy w opracowywaniu aktów prawnych, wydaje publikacje, broszurki itd.

Struktura ZB nie jest skomplikowana, lecz wystarczająco rozbudowana by w skuteczny i szybki sposób przyjmować nowe uchwały. Jednak uchwały ZB mają charakter niewiążących zaleceń.

Sekretariat ZB jest głównym organem administracyjnym organizacji. Stała siedziba sekretariatu mieści się w Rydze (Łotwa).

ZB jest finansowane przez ww. parlamenty narodowe.

Cele i kierunki działalności. Cele i kierunki działalności ZB delegaci wszystkich trzech państw ustalili jednomyślnie podczas dziewiątej sesji w październiku 1996 r. Cytat: „Celem ZB jest jednoczenie parlamentów trzech państw bałtyckich, natomiast parlamenty poprzez swoją działalność muszą wpłynąć na decyzje rządów”⁵.

ZB, realizując swoje cele, ma prawo rozważać wszystkie kwestie, dotyczące współpracy państw bałtyckich. ZB ustaliło następujące podstawowe kierunki działalności:

- 1) polityka bezpieczeństwa i polityka zagraniczna;
- 2) prawa człowieka;
- 3) współpraca w walce z przestępczością;
- 4) harmonizowanie systemu prawa państw bałtyckich;
- 5) ochrona środowiska i ochrona zdrowia, eksploatacja dóbr naturalnych;
- 6) współpraca w dziedzinie kultury;
- 7) współpraca z instytucjami parlamentarnymi innych międzynarodowych organizacji regionalnych.

Wszystkie kierunki działalności ZB były i są ważne, jednak najwięcej uwagi ZB poświęca polityce bezpieczeństwa i polityce zagranicznej. Uchwały przyjęte przez ZB w celu formowania wspólnej polityki zagranicznej państw bałtyckich, mają wielki wpływ na uchwały parlamentów i rządów narodowych. Priorytetem tych uchwał do 2004 roku była integracja z Unią Europejską i wejście w struktury NATO. Po 2004 roku większy nacisk ZB kładzie na współpracę w walce z przestępczością zorganizowaną, łamanie praw człowieka, ochronę środowiska i zdrowia oraz eksploatację dóbr naturalnych, współpracę w dziedzinie kultury i nauki.

⁵ R. Vilpišauskas, *Integracija Europoje: Baltijos Šalys ir Europos Sąjunga*, Vilnius 2001, s. 6.

Lata 1991–1993 to okres niepewności politycznej Zgromadzenia Bałtyckiego (uregulowanie stosunków z Rosją)

Jeszcze 12 maja 1990 r., z inicjatywy Przewodniczącego Rady Najwyższej Republiki Estonii A. Rütela, była powołana Rada Państw Bałtyckich (dalej RPB). Wtedy podstawowym celem Rady było utworzenie całkowicie nowego systemu politycznego państw bałtyckich. Poza tym, z inicjatywy tegoż przewodniczącego państwa bałtyckie w tym dniu podpisały Deklarację „O przyjaznej współpracy Republiki Litewskiej, Republiki Łotewskiej i Republiki Estońskiej”.

Według V. Landsbergisa⁶, miała to być organizacja która: „...będzie kontynuatorem tzw. Ententy Bałtyckiej z okresu międzywojennego (1934–1940). Ona wówczas była bardziej strukturą współpracy rządów, a myśmy założyły Radę Państw Bałtyckich jako mieszaną strukturę współpracy, którą reprezentować mają parlamenty i rządy państw bałtyckich. W ten sposób powstały podwaliny przyszłej współpracy trójstronnej państw bałtyckich...”⁷.

Walka o odzyskanie pełnej niepodległości państw bałtyckich od Rosji, najszybsze rozpoczęcie procesu integracyjnego z Europą zachodnią i ustalenie wspólnej polityki zagranicznej państw bałtyckich – takie były priorytety RPB w latach 1991–1993. Do sprawniej realizacji powyższych zamierzeń RPB powołuje Zgromadzenie Bałtyckie (dalej ZB). Działalność Rady Państw Bałtyckich w tej publikacji nie będzie omawiana ze względu na ograniczoną liczbę stron.

Już 1 grudnia 1990 r. w Wilnie odbyło się pierwsze ogólne posiedzenie ZB, podczas którego zostały omówione możliwości faktycznej współpracy państw bałtyckich oraz utworzono komisję międzyparlamentarną w celu opracowywania konkretnych zasad owej współpracy⁸.

Nieco później, 8 listopada 1991 r. odbyła się narada Rad Najwyższych Litwy, Łotwy i Estonii, podczas której założono Zgromadzenie Międzyparlamentarne Państw Bałtyckich, w skrócie nazywane Zgromadzeniem Bałtyckim. „Celem narady było założenie instytucji międzyparlamentarnej, która uzgadniałaby wspólnie: ustawodawstwo, politykę wewnętrzną i zagraniczną państw bałtyckich Litwy, Łotwy i Estonii”⁹.

⁶ Ibidem, s. 57.

⁷ Przemówienie V. Landsbergisa – tłumaczenie z jęz. litewskiego własne autorki.

⁸ A. Imbrasas, *Įkurta Baltijos Asamblėja*, „Vilniaus laikraštis”, nr 41, listopad 1991, s. 1.

⁹ Ibidem, s. 81.

W procesie tworzenia statutu ZB nie obeszło się bez różnicy zdań między parlamentarzystami Litwy i Estonii. Delegacja litewska uważała, że nowa instytucja międzyparlamentarna, jaką jest ZB, ma być organem konsultacyjno-koordynacyjnym, natomiast Estończycy uważali, iż ma to być instytucja wyłącznie konsultacyjna. Trzeba zaznaczyć, że parlamentarysty Estońscy, przedstawiając swoją pozycję, podkreślali niejednokrotnie, iż uchwały ZB nie mogą mieć zdolności wywierania praktycznego wpływu na rządy państw. Po długich i burzliwych dyskusjach przyjęto propozycję delegacji estońskiej. Więc w przepisach prawnych ZB, uchwalonych 8 listopada 1991 r. i uzupełnionych 31 maja 1992 r. odnotowano, że charakter formalno-prawny uchwał będzie przybierał wyłącznie formę odezw, zaleceń i rekomendacji¹⁰. Jednakże żaden mechanizm czy zasady wdrażania uchwał w życie nie były stworzone. Dlatego uchwały ZB mają do dzisiaj charakter jedynie rekomendacyjny. Także na założycielskim posiedzeniu ZB przedstawiciele państw stron zaznaczyli, iż państwa bałtyckie swą trójstronną komunikację polityczną mogą rozwijać na różne sposoby np.: Estonia – unikając wszelkich zobowiązań tzw. „jednolitego Bałtyku”, Litwa – tworzeniem bardziej ścisłej polityki regionalnej, a Łotwa jako państwo prowadzące umiarkowaną politykę wykonawczą¹¹. Ta pozycja Estonii częściowo była uzależniona od tworzenia innego reżimu handlu zagranicznego niż wizja międzynarodowej współpracy handlowej ówczesnej Litwy i Łotwy. Wówczas Estończycy proponowali zagranicznym inwestorom najbardziej liberalne zasady handlowe, gdy Litwa i Łotwa optowały za bardziej ostrożną polityką handlową. Szczególną uwagę przywiązując do ochrony produktów rolnych przed konkurencyjnością z UE¹². To była jedna z przyczyn, krępujących wówczas współpracę trzech parlamentów państw bałtyckich.

¹⁰ Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos Tarparlamentinės Asamblėjos (Baltijos Asamblėjos) Nuostatai priimti 2-ji sesija (Palanga, 1992 m. gegužės 31 d.).

¹¹ Estończycy już wtedy określili swoje pozycje w kwestiach trzystronnej współpracy. „Estonia jest samodzielnym państwem i pozostawia sobie prawo samodzielnego przyjmowania uchwał o dowolnej treści. Tak, więc mówić o możliwościach stworzenia wspólnego rynku bałtyckiego jest jeszcze za wcześnie” – po pierwszym posiedzeniu oświadczył kierownik delegacji estońskiej Ü. Nugis.

¹² Więcej na ten temat: M. Runiewicz, *Międzynarodowa konkurencyjność państw nadbałtyckich*, WSPiZ, Warszawa 2006; M. Runiewicz, *Konkurencyjność przemysłowa państw nadbałtyckich: wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na specjalizację handlową na Jednolitym Rynku Unii Europejskiej*, w: *Rozwój gospodar-*

Drugą przyczyną trudnej wówczas współpracy w ramach ZB była niestabilna i różna sytuacja społeczna/narodowościowa i polityczna każdego kraju¹³. Wszystko to sprawiło, że od maja 1992 r. do października 1993 r. delegacje parlamentarne trzech państw nadbałtyckich ani razu się nie spotkały w ramach ZB.

Wracając do tematu przewodniego, jakim są pierwsze lata funkcjonowania ZB (1991–1993). Pierwszy dokument końcowy posiedzenia plenarnego ZB, które odbyło się w Rydze 24–25 stycznia 1992 r., zawierał całościowe podstawy prawne trzystronnej współpracy państw bałtyckich, a także ogólne zasady tworzenia nowego rynku bałtyckiego na obszarze Litwy, Łotwy i Estonii oraz podstawy integracji ze strukturami ekonomicznymi Europy. Już na pierwszym posiedzeniu ZB mocno akcentowano współpracę z Radą Państw Bałtyckich (RPB), a w tym z Radą Ministrów (RM) i Radą Prezydentów (RP), jako instytucjami, które najściślej współpracują i popierają ZB w czasie przyjęcia przez ZB ważnych trzystronnych uchwał. Poza tym, np.: z oświadczeń Ministerstwa Spraw Zagranicznych Litwy wynika, iż ZB poświęcało wówczas wiele uwagi „dwustronnym i wielostronnym stosunkom ze Skandynawią, które są korzystne dla procesu integracji europejskiej państw nadbałtyckich, jak też i współpracy w całym regionie morza bałtyckiego”.

czy: teoria i praktyka (Development of Economy: Theory and Practice), Uniwersytet Wileński, Wilno 2005; M. Runiewicz, *Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) na konkurencyjność eksportu przedsiębiorstw oraz sektorów: przypadek państw nadbałtyckich*, Instytut Ekonomiczny w Zagrzebie (The Institute of Economics), Zagrzeb 2005.

¹³ Więcej na ten temat: R. Runiewicz-Jasińska: *Transformacja postkomunistycznych państwach nadbałtyckich (Litwa, Łotwa, Estonia) w świetle międzynarodowych procesów politycznych w latach 1991–2004*, „ATHENAENUM”, nr 18, Toruń 2007; *Współpraca regionalna państw bałtyckich (Litwy, Łotwy, Estonii) a wyzwania globalizacji*, w: *Europejska myśl polityczna wobec globalizacji. Tradycja i wyzwania współczesności*, wyd. Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i Katedra Politologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Poznań–Toruń 2003; *Przemiany polityczne na Litwie po 1990 roku*, w: *Wychowanie a polityka*, t. 5: *Cele polityczne jako czynnik determinujący oddziaływanie wychowawcze*, red. G. Radomski, K. Kalinowska, wyd. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń 2003 oraz w: „ATHENAENUM” nr 11, Toruń 2003; *Problemy mniejszości narodowych (na przykładzie mniejszości polskiej) w suwerennych państwach nadbałtyckich (Litwa, Łotwa, Estonia) w latach 1991–2001*, w: *Tradycja łacińska i bizantyjska wobec idei jedności europejskiej*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Collegium Europaeum Gnesense, Poznań 2003.

Jednak należy nadmienić, iż ówczesna powolna i praktycznie znikoma w praktyce działalność ZB, przyczyniła się do tego, iż w maju 1992 r. Wspólnota Europejska podpisała jednocześnie ze wszystkimi państwami bałtyckimi tzw. Umowy „pierwszego pokolenia” o handlu i współpracy. Już w tym okresie wspomniano o możliwości tworzenia Związku Ceł oraz postawiono cele podpisania z UE umowy o asocjacji.

Poza tym na pierwszej sesji ZB państwa bałtyckie zgodnie podpisały się pod apelem do Prezydenta Rosji w sprawie wycofania wojsk radzieckich z terytorium państw bałtyckich, a podczas drugiej sesji ZB (31 maja 1992 r.) apel powtórzono oraz poproszono o polityczne wsparcie wszystkie parlamenty Europy i organizacje międzynarodowe.

Reasumując należy stwierdzić, iż w latach 1990–1993 bezspornie wspólnym celem państw nadbałtyckich a tym samym i ZB było bezpieczeństwo państwowe.

Lata 1993–1997 to okres owocnej współpracy państw bałtyckich (początek współpracy z NATO i Unią Europejską oraz wspólna integracja gospodarcza; aktywna współpraca z Radą Nordycką i państwami Beneluksu)

Jeszcze w okresie tzw. niejasności politycznej, omawiane państwa bałtyckie musiały szukać wspólnego porozumienia nie tylko na poziomie podstawowej polityki gospodarczej czy społecznej, także, a może i przede wszystkim, na poziomie wzajemnych stosunków w regionie bałtyckim. Trzecia sesja ZB¹⁴, była decydującą o jakości owych stosunków, a która w efekcie zaowocowała podpisaną we wrześniu 1993 r. Umową o wolnym handlu.

Zdaniem litewskiego naukowca Vilpišauskasa, głowy państw bałtyckich nareszcie zrozumiały, że zgodna trójstronna współpraca jest konieczna, a podpisaną umowę uznały za krok do przodu w procesie integracyjnym z Europą zachodnią.

Podczas trzeciej sesji ZB w celu zaktywizowania trzystronnej współpracy przyjęto dodatkowe bardzo radykalne w swej treści uchwały. Kolejny raz od nowa zostały przewartościowane znaczenie i wartości sporządzonych dotychczasowo przepisów prawnych uchwalonych podczas pierwszej i drugiej sesji ZB. Skupiono się na najważniejszej sprawie, która w czasie posiedzenia założycielskiego ZB wywołała wielkie dysku-

¹⁴ Baltijos Asamblejos 3-oji sesija (Tallinn, 1993 m. spalio 31 d.) na www.lrs.lt.

sje, to była zmiana statutu ZB. Od 31 października 1993 r. w przepisach prawnych instytucji międzyparlamentarnej trzech państw bałtyckich zapisano, że „Zgromadzenie Bałtyckie jest instytucją konsultacyjną oraz koordynacyjną, założoną w celu rozważania ogólnych kwestii i projektów”. Kierownik delegacji estońskiej Ü. Nugis, który wcześniej pesymistycznie oceniał możliwości trzystronnej współpracy, tym razem zaznaczył, że „współpraca jest konieczna...”.

Drugą uchwałą, przyjętą przez ZB, podczas omawianej trzeciej sesji była rezolucja pt.: „Rada Bałtycka”. W rezolucji zostało zapisane, iż „sesja Zgromadzenia Bałtyckiego, która odbyła się 29–31 października 1993 r. w Tallinie, przy uwzględnieniu rozwijającej się współpracy Republiki Litewskiej, Republiki Estońskiej i Republiki Łotewskiej, rozważyła rekomendacje sporządzone w sprawie podstawowych twierdzeń dla umowy o projekcie Rady Państw Bałtyckich (zw. Radą Bałtycką, RB), proponuje utworzyć stałą organizację współpracy międzynarodowej – Radę Bałtycką; która by działała za pośrednictwem Zgromadzenia Bałtyckiego i Rady Ministrów Państw Bałtyckich”¹⁵.

Powołanie Rady Bałtyckiej oznaczało, że ZB dąży do bardziej skutecznej współpracy między parlamentami i przedstawicielami rządów państw bałtyckich. RB miała zostać najwyższą formą współpracy między Zgromadzeniem Bałtyckim a Bałtycką Radą Ministrów. Poza tym, to polecenie było poleceniem utworzenia nowej instytucji w celu współpracy rządów państw bałtyckich, która nazwana została Bałtycką Radą Ministrów (dalej – BRM). Przyjęta uchwała przez Zgromadzenie Bałtyckie o założeniu RB była bardzo pozytywnie przyjęta przez wszystkie trzy państwa bałtyckie. Wówczas kierownik delegacji litewskiej E. Bičkauškas nawet wystąpił z propozycją utworzenia Związku Państw Bałtyckich, nazywając go „Beneluksem Bałtykim”.

Podsumowując: Delegaci wszystkich trzech państw bałtyckich, w tym przede wszystkim litewscy, najbardziej cieszyli się po trzeciej sesji, iż zostały wznowione spotkania parlamentarzystów państw bałtyckich na najwyższym poziomie, podpisaną trójstronną umową o wolnym handlu oraz rozpoczętym procesem tworzenia instytucji Bałtyckiej Rady Ministrów¹⁶.

¹⁵ Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos Baltijos Asamblėjos Nuostatai, Talinas, 31.10.1993 m. – tłumaczenie własne autorki.

¹⁶ R. Miliūtė, *Baltijos Asamblėja: antrojo Beneliukso paieškos Taline*, „Lietuvos rytas”, 30 października 1993 r., s. 1, 6.

Wypowiedź E. Bičkauskasa o możliwości utworzenia Beneluxu bałtyckiego wówczas nie była nowym zjawiskiem w krajach nadbałtyckich. Ten pomysł już na początku lat 90-tych XX w. był nieraz poruszany przez polityków państwach bałtyckich. Tak też np. prezydent Łotwy G. Ulmanis, podsumowując dotychczasową pracę ZB, podkreślał, że doskonałym przykładem współpracy i solidarności państw nadbałtyckich jest doświadczenie państw Beneluxu. Tak, więc politykom Litwy, Łotwy i Estonii wydawało się, że ich trójstronna współpraca mogłaby powielić model państw Beneluxu. Jednak w rzeczywistości państwa bałtyckie na początku lat 90-tych borykały się z wieloma trudnościami po pierwsze – polityki wewnątrzpaństwowej (brak własnego wojska, policji, systemu oświaty, waluty, systemu prawa); po drugie, państwa nadbałtyckie miały i mają nadal, bardzo różne doświadczenia we współpracy ze swoimi najbliższymi sąsiadami. Poza tym Estonia, która podczas trzeciej sesji ZB zgodziła się w końcu z tym, iż należy zainicjować bardziej aktywną trójstronną współpracę, nadal wątpiła, czy nie zyskałaby bardziej współpracując i podpisując umowę bilateralną z Finlandią, a nie z Litwą i Łotwą. Tymczasem Litwa akcentowała, że nie jest skłonna utożsamiać się z sąsiednią Łotwą, na której terytorium nadal stacjonowały wojska radzieckie. Kolejny wpływ na uniemożliwienie zrealizowania modelu państw Beneluxu bałtyckiego stwarzali lobbyści każdego państwa – aktywnie broniący jak narodowych, tak też swoich interesów, często podkreślając konieczną ochronę rynku wewnętrznego. Tak, więc protekcyjna polityka Litwy i Łotwy, szczególnie w dziedzinie gospodarki rolnej, jeszcze na długo zamknęła jakiegokolwiek możliwości urzeczywistnienia idei Beneluxu bałtyckiego.

Dlatego też państwa bałtyckie tworzyły Związek Bałtycki bardzo wolno i stopniowo, a podpisana Umowa o wolnym handlu długo nie była ratyfikowana (weszła w życie z dniem 1 stycznia 1994 r.). Niektórzy politycy litewscy, estońscy i łotewscy do dzisiaj, są przekonani, że to właśnie była „historycznie najważniejsza umowa podpisana między trzema państwami bałtyckimi”¹⁷. Trzeba zaznaczyć, iż z perspektywy czasu analizując znaczenie podpisanych umów podczas sesji ZB od 1992 r. po rok 1997, mających najczęściej deklaratywne znaczenie, po raz pierwszy podpisano umowę, mającą praktyczne zastosowanie. Państwa bałtyckie uzgodniły,

¹⁷ R. Vilpišauskas, *Integracija Europoje: Baltijos Šalys ir Europos Sąjunga*, Vilnius 2001, s. 58 i 108.

że ta umowa będzie (dopóki państwa bałtyckie nie zostaną członkami UE formalnie) podstawowym krokiem we wzmocnieniu realizacji zamierzeń uczestnictwa Litwy, Łotwy i Estonii w ekonomicznej integracji z Unią Europejską.

Podczas czwartej sesji ZB, która odbyła się 13–15 maja 1994 r. w Jurmale (Łotwa), podpisano rezolucję „W sprawie projektu Republiki Litewskiej, Republiki Estońskiej i Republiki Łotewskiej o współpracy bałtyckiej”¹⁸. W dokumencie zostały zawarte informacje o tym, że ZB, po rozpatrzeniu projektu trzystronnej umowy o współpracy bałtyckiej, przygotowanej przez rządy państw bałtyckich 25 kwietnia 1994 r., powinno jak najszybciej podpisać rezolucję o założeniu Bałtyckiej Rady Ministrów.

W ten sposób założona instytucja – Bałtycka Rada Ministrów (BRM) – pracę rozpoczęła 13 czerwca 1994 r. W tym dniu zebrani szefowie rządów państw bałtyckich – A. Šleževičius, M. Laar, V. Birkavs – poczynania te nazwali „...historycznymi w całościowym procesie integracji państw bałtyckich z UE”¹⁹. BRM jest odpowiedzialna za współpracę między rządami państw bałtyckich oraz za współpracę tych rządów ze ZB.

Podstawowymi zadaniami BRM są:

- 1) przyjęcie uchwał, uwzględniając przy tym rekomendacje ZB;
- 2) wykonywanie zadań, delegowanych przez BRM zgodnie z umową państw bałtyckich;
- 3) rozpatrywanie wielu innych kwestii społecznych, a także organizowanie i nadzorowanie wdrażania środków finansowych.

BRM zarządza wymiennie co pewien czas (co 5 lat następuje zmiana) jeden z trzech przedstawicieli rządów państw bałtyckich. Na działalność tej instytucji składa się kilka czynników: organizacja spotkań ministrów spraw zagranicznych, nadzór nad działalnością tzw. Komitetu współpracy bałtyckiej oraz tzw. Komitetu dygnitarzy²⁰.

Cechy różniące BRM od ZB: wszystkie uchwały są przyjmowane w drodze consensusu, a co najważniejsze są one obowiązujące. Dlatego uchwały BRM są nieraz traktowane nadrzędnie w stosunku do uchwał ZB, które mają charakter deklaracyjny.

¹⁸ Baltijos Asamblėjos 4-sios sesija (Tallinn, 1994 r. maj 13–15) zob. na stronie: www.lrs.lt.

¹⁹ A. Bačiulis, *Kuriasi bendras Baltijos regionas*, „Respublika”, 17 kwietnia 1996 r., s. 5.

²⁰ R. Vilpišauskas, *Integracija Europoje: Baltijos Šalys ir Europos Sąjunga*, Vilnius 2001, s. 57 i 108.

Powołanie instytucji BRM rzeczowo przyspieszyło współpracę między Litwą, Łotwą i Estonią. O tym fakcie w roku 1999 wspominał A. Saudargas²¹ „...założenie instytucji BRM było podsumowaniem w rozwijaniu współpracy instytucjonalnej między państwami bałtyckimi”.

Rok 1994 r. był rokiem rozpoczynającym etap wzmocnionych dyskusji na temat polityki zagranicznej trzech państw nadbałtyckich, a w tym przede wszystkim, na temat członkostwa państw nadbałtyckich w UE i NATO. W późniejszym okresie powstało mnóstwo rezolucji ZB oraz wspólnych trzystronnych umów, które promowały wejście państw bałtyckich do UE i NATO na zasadzie zwartej „grupy” trzech państw²².

Także zaletą czwartej sesji ZB było przyjęcie oświadczenia „w sprawie stosunków z państwami grupy Wyszehradzkiej”. W oświadczeniu stwierdza się, że podtrzymywanie stosunków w dziedzinie polityki, ekonomiki, bezpieczeństwa i kultury z państwami grupy Wyszehradzkiej jest bardzo korzystne dla państw bałtyckich, które się integrują z międzynarodowymi organizacjami europejskimi i światowymi. ZB podtrzymuje też oświadczenie przyjęte przez prezydentów państw bałtyckich 25 maja 1994 r., w którym zachęca się do rozwijania dialogu z krajami Europy Środkowej.

Na czwartej sesji ZB w oświadczeniu został zaakcentowany konflikt rosyjsko-bałtycki o tzw. nacisku Rosji, wywieranym na państwa bałtyckie. W owym oświadczeniu przede wszystkim podkreślono, iż dowolne radykalne działania ze strony Rosji wobec sąsiadującej Estonii będą odbierane, jako groźba dla wszystkich trzech państw bałtyckich.

V sesja ZB, która odbyła się w Wilnie w dniach 11–13 listopada 1994 r. zaowocowała sporządzeniem rezolucji „W sprawie współpracy państw bałtyckich w dążeniu do członkostwa w Unii Europejskiej”. Ta rezolucja jeszcze raz akcentowała zamiar „stopniowej integracji państw nadbałtyckich z europejskimi strukturami politycznymi oraz ekonomicznymi”. Poza tym ZB podkreślało swe zadowolenie z podpisania oddzielnych bilateral-

²¹ Przemówienie (tłumaczenie własne autorki) A. Saudargo, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro, kalba, Vilnius, 1999m. gegužės 29d. O tym też pisał: L. Jonušas, *Visos trys Baltijos šalys gali būti viena bendra erdvė...*, „Lietuvos aidas”, 6 luty 1999 r., s. 1, 2.

²² R. Vilpišauskas w swojej książce podkreśla, że jeszcze w 1993 r. zaczęły zmieniać się perspektywy współpracy ekonomicznej trzech państw. Wtedy zwiększyła się częstotliwość dyskusji między państwami bałtyckimi, a później przed każdym spotkaniem na najwyższym poziomie UE te dyskusje w formie umów i różnych odezwo do UE stały się zwykłą rzeczą.

nych umów o wolnym handlu między UE a państwami bałtyckimi. Te umowy zostały podpisane z państwami bałtyckimi 18 lipca 1994 r. i weszły w życie z dniem 1 stycznia 1995 r. Owe umowy o wolnym handlu ustaliły liberalizację handlu, opartą na zasadach GATT-u²³ oraz znosiły cła UE na wwożone towary z państw bałtyckich. Jednak należy podkreślić, że państwa bałtyckie, dbając o wspólne interesy regionu, starały się uzgodnić z UE odpowiednio podobne warunki, a otrzymały w odpowiedzi bardzo różne warunki prowadzenia polityki handlowej. Tak np. Estonia pierwsza miała zapewniony wwóz bezcłowy na towary, Łotwa dostała czteroletni okres przejściowy, natomiast Litwa okres sześcioletni.

Kwestia pertraktacji w sprawie umów stowarzyszeniowych państw bałtyckich z UE poruszona została już w 1993 r. Wówczas, przed konferencją w Kopenhadze, podczas spotkania przedstawicieli Ministerstw Spraw Zagranicznych państw nadbałtyckich, Litwa i Łotwa akcentowały chęć pertraktowania w sprawie umów stowarzyszeniowych z UE, natomiast Estonia przede wszystkim kładła nacisk na sporządzenie umowy o wolnym handlu. Tak, więc 4 lutego 1994 r. Komisja i Rada Ministrów UE ogłosiły deklarację, która podkreślała znaczenie integracji państw bałtyckich z UE oraz znaczenie trzystronnych umów o wolnym handlu. W deklaracji podkreślono, że „Rada podejmuje się wszystkich koniecznych działań, zmierzających ku temu, aby jak najszybciej rozpoczęto pertraktacje w sprawie podpisania umów stowarzyszeniowych z Estonią, Łotwą i Litwą, które umożliwią im członkostwo w UE. Państwa bałtyckie rozpoczęły pertraktacje w sprawie umów stowarzyszeniowych w sierpniu 1995 r. Jednakże umowy stowarzyszeniowe podpisane zostały przez UE i państwa bałtyckie i weszły w życie dopiero 1 lutego 1998 r., po ratyfikowaniu je przez Parlament Europejski oraz parlamenty wszystkich państw – członków UE. Umowa stowarzyszeniowa z UE oznaczała, że UE uznaje dążenie państw bałtyckich do zostania członkami UE. Tą umową inkorporowano regulamin umowy o wolnym handlu, akcentowano znaczenie rozwoju tzw. dialogu politycznego, podkreślano współpracę ekonomiczną w konkurencyjnej gospodarce UE, podkreślono znaczenie wymiany usług, kapitału i siły roboczej oraz uzgodniono prawa państw bałtyckich na podstawie akcesu z UE. Podpisując umowę stowarzyszeniową osobno

²³ Ciekawe wiadomości na temat GATT zob. w: Timeline: World Trade Organization – A chronology of key events, BBC News, na stronie: http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/2430089.stm.

z każdym państwem bałtyckim, UE jeszcze raz zaakcentowała „potrzebę dalszej regionalnej współpracy państw bałtyckich”.

Podczas piątej sesji ZB przyjęto poza tym kilka innych uchwał, mających duże znaczenie w procesie integracji państw nadbałtyckich z UE. Np. przyjęto rezolucję „W sprawie integracji państw bałtyckich w dziedzinie energetyki”. ZB zaproponowało rozpocząć integrację energetyki państw bałtyckich poprzez stworzenie wspólnego systemu energetycznego, który mógłby być atrakcyjny dla inwestorów zagranicznych oraz byłby łatwiej inkorporowany do systemu energetyki europejskiej. Oprócz tego, już wówczas zaczęto myśleć o utworzeniu wspólnego rynku energetycznego państw nadbałtyckich by ewentualnie powstrzymać w przyszłości różnorakie naciski UE w tej dziedzinie.

W rezolucji odnoszącej się do „rozwoju turystyki państwach bałtyckich”, sporządzonej podczas V sesji, zwrócono uwagę na brak odpowiednio zorganizowanych struktur informacyjno-reklamowych oraz na brak marketingu turystycznego w tym regionie oraz na brak istnienia wspólnej organizacji turystycznej państw bałtyckich (TOBS). Rozwój polityki turystycznej, który przyczynił się w późniejszym okresie do powstania takich projektów państw bałtyckich, jak *Via Baltika*, *BALTRAIL*, miał także duże znaczenie dla trójstronnej współpracy państw bałtyckich, lecz także wpłynął na przyspieszenie integracji tych państw z UE. W ten sposób wspomniana rezolucja i powstałe dzięki niej projekty przyczyniły się do owocnego przyciągania inwestorów z Europy Zachodniej oraz wpłynęła na promocję turystyki w regionie państw nadbałtyckich, jako całości, a nie oddzielnie reklamujących się państw nadbałtyckich.

Podczas piątej sesji ZB akcentowano też znaczenie międzynarodowych partnerów. W rezolucji „O kierunkach dalszej współpracy Rady Bałtyckiej i Rady Północnej” podkreślano, że relacje między Zgromadzeniem Bałtyckim i Radą Państw Bałtyckich, utworzone jeszcze w 1992 r., muszą przyczynić się do bardziej ścisłej współpracy pomiędzy Radą Państw Bałtyckich i Radą Państw Północnych. Mówiono o procesach integracyjnych Europy, dalszym rozwoju stosunków ekonomicznych państw bałtyckich i północnych. Strategiczna współpraca i podtrzymanie ciepłych stosunków z państwami północnymi, pomogły także państwom bałtyckim w integracji z UE, szczególnie, iż Szwecja i Finlandia wówczas już były na progu integracji z UE.

Podczas szóstej sesji ZB, która odbyła się w dniach 21–22 kwietnia 1995 r. w Rydze (Łotwa), ZB ogłosiło następującą rezolucję „W sprawie wzmocnienia procesu integracji z Unią Europejską”. Ta rezolucja była tak

jakby kroniką, odzwierciedlającą ówczesne realia polityki integracyjnej państw nadbałtyckich z UE. Przede wszystkim, w rezolucji ZB gratulowało Finlandii i Szwecji członkostwa w UE. Ten fakt jeszcze bardziej wzmocnił nadzieję państw bałtyckich o połączeniu się z rodziną Unii Europejskiej. Należy jednakże wspomnieć, iż Estonia to osiągnięcie państw północnych oceniała najmniej optymistycznie w odróżnieniu od dwóch pozostałych państw bałtyckich.

W innej rezolucji uchwalonej podczas szóstej sesji ZB „W sprawie ujednoczenia przepisów o handlu produktami rybnymi i produktami rolnictwa w państwach bałtyckich” ZB wyraziło swoje niezadowolenie, że „zróżnicowane systemy urzędów celnych i ochrony rynku państw bałtyckich w tych dziedzinach” przeszkadzają w pełni urzeczywistnić trzystronną umowę o wolnym handlu, a do tego utrudniają kontrolę granic państw bałtyckich oraz przyczyniają się do rozwijania się przemytu.

Siódma sesja ZB, która odbyła się 1–2 grudnia 1995 r. w Tallinie, podczas której były omawiane kolejne etapy trójstronnej współpracy państw nadbałtyckich i ich integracji z UE. A w ogłoszonej rezolucji pt. „W sprawie Bałtyckiego Związku Ceł” ZB przypomniano o wznowieniu dyskusji na temat utworzenia ostatecznego i wszechstronnego gospodarczo Związku Ceł.

Premierzy państw bałtyckich na spotkaniach w latach 1997–1998 kilkakrotnie odwoływali się do rezolucji ZB w związku z potrzebą założenia Związku Ceł, jednakże nadal brakowało konkretnej koncepcji.

Reasumując, Związek Ceł Państw Bałtyckich nie został założony, ponieważ władze państw bałtyckich po podpisaniu umów stowarzyszeniowych z UE liczyły na szybkie członkostwo w owej instytucji.

Siódma sesja ZB akcentowała też potrzebę ściślejszej trzystronnej współpracy. Po pierwsze, ogłoszona rezolucja „W sprawie rozwiązywania konfliktów państw bałtyckich” zwróciła uwagę na polepszenie stosunków wzajemnych oraz na konieczność unikania nieporozumień. ZB podkreśliło kwestię granic wzajemnych oraz ustalenia stref ekonomicznego wpływu na Morzu Bałtyckim oraz zachęcało BRM i rządy państw by zostały one jak najszybciej omówione.

Oprócz tej rezolucji przyjętej podczas siódmej sesji ZB, ogłaszając konieczność ściślejszej współpracy państw bałtyckich, przyjęło jeszcze jedną rezolucję „W sprawie zasad jedności państw bałtyckich”. Ta rezolucja proponuje parlamentom i rządóm państw bałtyckich we współpracy kierować się następującymi zasadami:

- traktować niepowodzenie albo problem jednego z trzech państw jako wspólny problemem wszystkich trzech państw;
- niebezpieczeństwo, grożące jednemu z trzech państw jest niebezpieczeństwem wszystkich trzech, a osiągnięcia jednego z trzech państw są osiągnięciami wszystkich trzech.

Na siódmej sesji ZB uchwalono rekomendację „W sprawie realizacji projektu «Via Baltika»”. Przypomnijmy: podczas piątej sesji ZB przyjęto uchwałę o możliwości rozwoju wspólnej sieci turystycznej (TOBS), a w celu jej realizowania szósta sesja zaproponowała projekt BALTRAIL.

Ósmą sesję ZB, która się odbyła 13–14 kwietnia 1996 r., można nazwać prawdziwym okresem przełomowym. Wówczas przyjęto kolejne rezolucje i uchwały, bardzo ważne dla przyszłej trójstronnej współpracy państw bałtyckich.

Przede wszystkim – powołana została nowa instytucja – Rada Bałtycka (dalej RB). O założeniu Rady Bałtyckiej (RB) mówiono już na siódmej sesji, gdzie sporządzono protokół dodatkowy pt. Zasady pracy ZB i BRM. W protokole zapisano, iż najwyższą formą współpracy tych instytucji będzie założenie Rady Bałtyckiej. ZB dążyły do polepszania i wzmocnienia współpracy państw bałtyckich oraz skuteczniejszego koordynowania komunikacją ZB i BRM. Wieloletni kierownik delegacji litewskiej E. Bičkauskas zaznaczył, iż „...dla jakości współpracy w ramach ZB utworzenie Rady Bałtyckiej było początkiem praktycznej realizacji założeń np.: «Umowy o wolnym handlu produktami rolnictwa»”.

Podkreślono, że RB będzie zwoływana co roku, a między jej sesjami będą się odbywały wspólne spotkania prezydium ZB i kierowników rządów, będą działały odpowiednie komitety ZB i BRM, a ich sekretariaty będą utrzymywały między sobą stałą łączność.

Warto nadmienić, że po założeniu RB zwykle odbywały się też zebrania prezydentów wszystkich trzech państw bałtyckich. Więc, patrząc na instytucjonalną stronę współpracy, widzimy, że w ciągu kilku lat stworzono dosyć gęstą sieć instytucji w celu podtrzymania trzystronnej współpracy.

Dziewiąta sesja ZB, która odbyła się w Rydze 5–6 października 1996 r., charakteryzowała przyjęta na tej sesji rezolucja „O uzgodnieniu ustawodawstwa państw bałtyckich”, w której akcentowano znaczenie ujednoczenia prawa wewnętrznego państw bałtyckich. Zakładano, iż tzw. harmonizacja prawa trzech państw bałtyckich musiałaby pomóc także w przyspieszeniu procesu integracji z UE.

Praca ZB szczególnie uaktywniła się w czerwcu 1997 r., przed konferencją międzyrządową UE. W trakcie owej konferencji UE miała zaprosić

państwa bałtyckie do rozpoczęcia negocjacji w sprawie ich przystąpienia do struktur UE.

Na jubileuszowej, dziesiątej sesji ZB, zwołanej 26–27 kwietnia 1997 r. w Pernu, ZB w swoim oświadczeniu „W sprawie integracji z Unią Europejską” zwróciło uwagę, że dotychczas nie wszystkie parlamenty państw UE ratyfikowały umowy stowarzyszeniowe państw bałtyckich z UE. ZB wyraziło nadzieję, że będą one całkowicie ratyfikowane do końca unijnej konferencji międzyrządowej, która odbędzie się w czerwcu 1997 r. w Amsterdamie. Jak już wcześniej wspomniano, proces ratyfikacji umów stowarzyszeniowych nie był tak szybki, jak tego oczekiwały państwa bałtyckie, i przedłużył się do początku 1998 r. (umowy weszły w życie z dniem 1 lutego 1998 r.).

Poza tym podczas dziesiątej sesji ZB podkreśliło, że udane pertraktacje między państwami bałtyckimi a północnymi (Finlandia, Szwecja, Norwegia) w sprawie bezwizowego ruchu, przyczyniają się bezpośrednio do szybszej integracji państw bałtyckich z UE, a jednocześnie do ich wejścia do strefy Schengen.

Lata 1997–2002 okres indywidualnych zmagani państw bałtyckich

W 1997 r. Estonia została zaproszona, jako jedyne państw z trzech państw bałtyckich, do negocjacji akcesyjnych w sprawie członkostwa w UE, nie wiadomo było jak ma wyglądać wspólna dalsza współpraca trzech państw bałtyckich, a w tym przede wszystkim realizacja umowy solidarnościowej.

Do jedenastej sesji ZB, mającej się odbyć jesienią, jeszcze zostawało kilka miesięcy, jednak politycy państw bałtyckich byli bardzo zaniepokojeni. Nie wyobrażano sobie jak ma wyglądać wówczas dalsza współpraca państw bałtyckich w kwestiach integracji euroatlantyckiej, gdyż do członkostwa w UE zaproszono tylko jedno państwo – Estonię. Uważano, że państwa bałtyckie mogą być zaproszone do integracji w procesie unijnym czy euroatlantyckim wszystkie trzy lub żadne. Jednak decyzja Komisji Europejskiej była odmienna.

Przez całe lato 1997 r. parlamenty litewski i łotewski zastanawiały się nad powodem KE zaproszenia wyłącznie Estonii do negocjacji w sprawie członkostwa w UE. Komisja Europejska w przedstawionych rekomendacjach dokładnie i bezlitośnie wymieniła niedociągnięcia państw pominiętych. Ówczesny prezydent Estonii L. Merri powiedział, że „na dobrą

ocenę Estonii wpływ mogło mieć też to, że to państwo stosuje mniej beztaryfowych ograniczeń oraz ceł na import/eksport we współpracy z UE niż to robią pozostałe państwa bałtyckie²⁴. Prezydent Litwy A. Brazauskas, tłumacząc, dlaczego Litwa nie trafiła do grupy „zaproszonych”, stwierdził: „nie umiemy siebie pokazać, źle analizujemy sytuację”²⁵. Polityk łotewski R. Ražuks akcentował, że „przez cały czas jednym z najważniejszych zadań było tworzenie powszechnego obrazu w UE, iż państwa bałtyckie przede wszystkim stawiają na trzystronną współpracę w dziedzinach polityki wewnętrznej i polityki zagranicznej”, a tej stanowczości jego zdaniem zabrakło²⁶.

Więc z czasem nieco uspokojona i pogodzona z decyzją KE delegacja Litwy, Łotwy przygotowywała się do jedenastej sesji ZB. Jednak podczas jedenastej sesji, która odbyła się w Wilnie 7–8 listopada 1997 r., nie przyjęto żadnych uchwał, zachęcających do trzystronnej współpracy. Jeszcze przed rozpoczęciem sesji, na posiedzeniu prezydium ZB, np. Estonia wyraziła niezadowolenie, że rezolucje, które zamierzano uchwalić w czasie tej sesji, nie są odpowiednio dopracowane. W ten sposób Estonia dała do zrozumienia, że nie jest zainteresowana koordynowaniem dalszej trzystronnej współpracy.

Podczas 11 sesji została uchwalona jedna rezolucja o tzw. charakterze integracyjnym z UE pt. „W sprawie integracji państw bałtyckich z Unią Europejską”²⁷ – miała ona charakter bardziej formalny niż praktyczny.

Po zakończeniu jedenastej sesji ZB ukazały się w mediach wypowiedzi poszczególnych polityków (M. Laurinkus – Litwa, E. Jurkanisow – Łotwa²⁸), że ZB staje się coraz bardziej organizacją zbędną, którą można by było ewentualnie zreformować (zdaniem autorki desperacki pomysł V. Lansbergisa). Bardzo pesymistycznie na ewentualne reformy odzywali się delegaci estońscy, którzy wówczas zaczęli krytykować pracę ZB, a także jego prezydium. Chociaż po zaproszeniu Estonii jako pierwszej do członkostwa w UE trójstronna współpraca była bardziej teoretyczną niż praktyczną, jednak po kilku tygodniach od jedenastej sesji ZB, szefowie

²⁴ R. Vilpišauskas, *Integracija Europoje: Baltijos Šalys ir Europos Sąjunga*, Vilnius 2001, s. 57 i 62.

²⁵ Ibidem, s. 106.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem, s. 64.

²⁸ M. Laurinkus udzielił wywiadu tygodnikowi „Atgimimas” („Odrodzenie”), 7 listopada 1997 r.

państw podpisali trzystronną Umowę w sprawie usunięcia beztaryfowych handlowych barier (9 czerwca 1997 r.).

Dwunasta sesja ZB odbyła się 8–9 maja 1998 r. w Ventspils, na której nie przyjęto żadnych uchwał o charakterze integracyjnym, wydawała się więc być zupełnie nieproduktywną. Przyjętą trójstronną rezolucję „W sprawie informowania mieszkańców o Unii Europejskiej” wyróżniała jedynie informacja „iż należy zapoznać mieszkańców Litwy, Łotwy i Estonii z procesami integracyjnymi w Europie i kwestiami wstąpienia do Unii Europejskiej”.

Podczas trzynastej sesji ZB, która się odbyła 26–28 listopada 1998 r. w Tallinie, trójstronna współpraca państw bałtyckich przeżywała kolejny etap kryzysu trwający rok. Owszem podczas tej sesji została przyjęta rezolucja „W sprawie realizacji projektu Via Baltika”.

Po nieowocnej pracy ZB w 1998 r. i właściwie w roku 1999 zwołano pierwszy raz nadzwyczajną sesję ZB, która odbyła się 8 lutego w Helsinkach. Podczas tej sesji sporządzony został apel do Rady Północnej. W którym Litwa i Łotwa, prosi o wsparcie Finlandię (która wówczas przejmowała przewodnictwo w UE) w sprawie członkostwa tych państw w UE już w 1999 r.

Po sesji nadzwyczajnej kierownik delegacji litewskiej L. Andrikiene, udzielając wywiadu do tygodnika „Lietuvos Aidas” zaznaczyła, że rozpoczął się „okres odrodzenia we współpracy państw bałtyckich”²⁹.

Czternasta sesja ZB odbyła się w dniach 27–29 maja 1999 r. w Wilnie zaowocowała już pewnymi rozwiązaniami. Przyjęto wiele znaczących uchwał zachęcających do trójstronnej współpracy.

Np. przyjęta została Uchwała „W sprawie statutu Zgromadzenia Bałtyckiego”, gdzie jeszcze raz określono strukturę ZB jego cele oraz kierunki działań. Np. we wzbogaconym o dodatkowe treści statucie umieszczone zostały konkretne schematy współpracy ZB z Bałtycką Radą Ministrów (dalej BRM). Po przyjęciu tego statutu, na znaczeniu stracił regulamin ZB, uchwalony w dniu 8 listopada 1991 r., który był nieraz uzupełniany i poprawiany w swej treści. Podczas sesji ZB sporządzono apel do BRM w sprawie rozwoju strukturalnego instytucji i akcentowano potrzebę założenia Sekretariatu BRM. Według kierownika delegacji łotewskiej

²⁹ S. Klinga, *Baltijos Asamblėja – ne vien skambus pavadinimas – teigia Lietuvos Seimo delegacijos BA vadovė, BA prezidentė dr. Laima Andrikiene*, „Lietuvos aidas”, 13 luty 1999 r., s. 5.

R. Ražuks (ta delegacja była inicjatorem tego pomysłu) stale pracujący Sekretariat BRM mógłby zapewnić odpowiedni poziom współpracy koordynując współpracę BRM z ZB oraz pobudzałby do działania Północną Radę Ministrów (dalej PRM) na rzecz współpracy z BRM. Tak podczas czternastej sesji ZB został powołany Sekretariat BRM.

Podczas tej sesji ZB przyjęło też rezolucję „W sprawie strategii państw bałtyckich w dziedzinie energetyki”³⁰. Ta rezolucja ZB reasumuje konieczność dalszego rozwoju systemu energetycznego państw bałtyckich oraz rekomenduje instytucjom państwowym państw bałtyckich przyjęcie „przedstawioną strategię energetyki bałtyckiej, jako podstawę długotrwałego rozwoju działu energetycznego”. Mówiąc o strategii energetycznej polityk estoński T. Velliste podkreślił, iż dane zadanie nie będzie wykonalnym bez: „...chcąc połączyć bałtycki pierścień energetyczny dookoła Morza Bałtyckiego, trzeba będzie pociągnąć dodatkowe linie energetyczne między Litwą a Polską; ważnym też będzie położenie kabla po dnie Morza Bałtyckiego między Estonią a Finlandią”³¹.

Wart podkreślenia fakt, iż podczas tej sesji ZB otrzymano pierwszy raz oficjalnie i w formie pisemnej pozdrowienia z Kongresu Stanów Zjednoczonych, Senatu Stanów Zjednoczonych oraz od Zjednoczonego Komitetu Narodowego Bałtów znajdującego się w USA. W tym pozdrowieniu politycy amerykańscy życzyli państwom bałtyckim jak najszybszego zostania członkami NATO.

Piętnasta sesja ZB (2–4 grudnia 1999 r. w Rydze) odbyła się bez większych zmian. Mówiono o problemach integracji państw bałtyckich z UE i przede wszystkim o konsekwencjach finansowych kryzysu ekonomicznego w Rosji (szczyt kryzysu 1998 r.) dla państw bałtyckich.

Szesnasta sesja ZB odbyła się 26–27 maja 2000 r. w Tartu. Stosunki między delegacjami były zimne, mało mówiono o wspólnej współpracy w regionie, a ciągle podkreślano indywidualny rozwój gospodarczy państw bałtyckich. Było to podyktowane następującym faktem – Litwa i Łotwa oraz Bułgaria, Rumunia, Malta, Słowacja – na szczycie unijnym, który się odbył 10–11 grudnia 1999 r., uzyskały zgodę na członkostwo w UE.

³⁰ Pierwszy raz na ten temat mówiono podczas piątej sesji ZB (11–13 listopada 1994 r.), gdzie wymieniona została inicjatywa utworzeniu wspólnego systemu energetycznego państw bałtyckich.

³¹ Przemówienie przewodniczącego delegacji estońskiej, tłumaczenie własne autorki, T. Velliste, *Estijos delegācijas BA vadovo, kalba*, Vilnius, 1999m. gegužēs 29d.

Podczas siedemnastej sesji ZB, która się odbyła w dniach 7–9 grudnia 2000 r. w Wilnie, uroczyście obchodzono dziesięciolecie powstania ZB. Wspomniano, jak 1 grudnia 1990 r. odbyło się pierwsze spotkanie Rad Najwyższych państw bałtyckich, gdzie zapoczątkowano ZB. W obchodach dziesięciolecia uczestniczyli wszyscy byli przewodniczący Rad Najwyższych ZB – V. Landsbergis, A. Rüütel i A. Gorbunovas. Byli też goście z zagranicy: prezydent Międzyparlamentarnej Rady Konsultacyjnej państw Beneluxu J. Bock'a, wiceprzewodniczący Sejmu Polski J. Kroll.

Podczas siedemnastej sesji ZB mówiono dużo o rozwoju turystyki w tym regionie. I została przyjęta rezolucja „O rozwoju turystyki młodzieżowej w państwach bałtyckich i w regionie Morza Bałtyckiego”. Podczas tej sesji został też sporządzony apel do Bałtyckiej Rady Ministrów w sprawie „rychłego rozwoju transportu kolejowego”³².

Osiemnastą sesję ZB (1–2 czerwca 2001 r. w Rydze) charakteryzowała stagnacja w trójstronnych stosunkach międzyparlamentarnych. Jedynym wydarzeniem tej sesji ZB było utrwalanie współpracy ZB i BRP. Wówczas odbyło się wspólne już trzecie posiedzenie ZB i BRP. Wspomniano, iż ważnym jest dla państw bałtyckich obecne przewodnictwo Szwecji w UE, a późniejsze Danii (w drugim półroczu 2002 r.). Podczas tego posiedzenia ambasador Szwecji na Łotwie T. Bertelman powiedział, iż liczy na to że państwa bałtyckie już w 2004 r. będą uczestniczyć w odbywających się wyborach do Parlamentu Europejskiego. Poza tym zaznaczył, że jednym z głównych celów państw północy i państw bałtyckich jest „stworzenie wspólnego rynku energetycznego i dostosowanie elektronicznej działalności internetowej w sferze gospodarczej regionu”. Oprócz wymienionych celów przypomniał też o problemach we współpracy w regionie bałtyckim: beztaryfowe bariery handlowe, przeszkody biurokratyczno-administracyjne, niezdolność państw bałtyckich do wykorzystania środków funduszy strukturalnych UE przeznaczonych na realizowanie tzw. polityki regionalnej.

Przyjęto też oświadczenie „W sprawie rozwoju współpracy Zgromadzenia Bałtyckiego i Rady Północnej”.

Podczas dziewiętnastej sesji ZB (odbyła się 13–15 grudnia 2001 r. w Tallinie), wiele mówiono o procesach integracyjnych państw bałtyckich z UE, a także były omawiane następujące kwestie: bezpieczeństwo w re-

³² Wówczas podróż z Warszawy do Tallina trwała około 18 godzin.

gionie Bałtyku; technologie informacyjne oraz perspektywy rozwoju turystyki morskiej.

ZB przyjęło uroczycie wyniki z referendum państw UE w sprawie przystąpienia kolejnych państw do UE. Wówczas mówiono, że symbolem jedności państw bałtyckich mogłoby się stać jednocześnie zorganizowanie referendum w tej sprawie we wszystkich państwach bałtyckich. I tak do jedności w organizowaniu referendum w państwach bałtyckich nie doszło, referendum na Litwie zorganizowano w maju 2003 r., a na Łotwie i Estonii we wrześniu.

Podczas jubileuszowej, dwudziestej sesji ZB (23–25 maja 2002 r. w Wilnie), niespodziewanie zaczęły zachodzić zmiany we współpracy państw bałtyckich w procesie integracyjnym z UE. Delegaci trzech państw bałtyckich stwierdzili, że na drodze do UE stopniowo zostały wyrównane pozycje ich państw, a co za tym idzie, są na wspólnej pozycji przyjęcia do NATO. Została przyjęta rezolucja „W sprawie nowej struktury i strategii działalności Zgromadzenia Bałtyckiego”, gdzie kładziony jest nacisk na ścisłą współpracę ZB i BRM.

Na dwudziestej sesji ZB została też przyjęta rezolucja „O wykorzystaniu wsparcia Unii Europejskiej procesu integracyjnego państw bałtyckich”. W tym celu ZB podkreśliło znaczenie wspólnego uczestnictwa, a tym samym i realizacji programu PHARE.

W kolejnej rezolucji podpisanej podczas XX sesji pt. „Wspólna polityka rolnictwa państw bałtyckich” zostało podkreślone znaczenie rolnictwa w tym regionie. Tutaj też były różnice zdań, gdyż Estonia uważała rolnictwo za marginalny sektor w swej polityce gospodarczej.

Podczas dwudziestej pierwszej sesji ZB (Ryga, 13–14 grudnia 2002 r.) przyjęto szczególnie ważne uchwały o zmianie statutu ZB. Przede wszystkim od dnia wejścia w życie znowelizowanego statutu ZB (1 stycznia 2003 r.), zwyczajna sesja ZB będzie się odbywała raz do roku. To oznacza, że w 2003 r. odbędzie się jedna zwyczajna sesja ZB, a tym samym delegaci będą się spotykać dwa razy rządziem. W ciągu dziesięciu lat (z krótką przerwą (maj 1992 r. – październik 1993 r.) w ramach ZB parlamentarzyści spotykali podczas sesji wiosennych i jesiennych.

Zgodnie z powyższym ZB przyjęło uchwałę „W sprawie reform Zgromadzenia Bałtyckiego”. Tak też XX sesja ZB w historii tej organizacji zapisuje się jako pierwsza dokonywująca konkretnych zmian organizacyjnych.

Podsumowując okres działalności ZB w latach 1997–2002 należy stwierdzić, iż:

- po pierwsze, delegacje litewska i łotewska pragnęły lobować na rzecz wspólnego przystąpienia wszystkich trzech państw bałtyckich do struktur UE; po nieudanych próbach obrano drogę tzw. indywidualnego postępu w negocjacjach do członkostwa w UE;
- po drugie, przyjęto niewiele uchwał, kilka rezolucji i sporządzono kilka apeli, które w swej treści były bardziej skierowane na rozwój infrastruktury w regionie, turystyki; sprawy wolnego handlu; sprawy energetyczne były przedstawione jedynie jako pomysły;
- po trzecie, już tradycyjnie nie obeszło się bez różnicy zdań ze strony estońskiej delegacji, ciekawie na ten temat napisał dziennikarz łotewski S. Metuzāls w dzienniku „Vakara Zinas” („Wiadomości wieczorne”)³³;
- po czwarte, zjawiskiem pozytywnym tego okresu w stosunkach trójstronnych i godnym nagłośnienia był fakt, iż podczas siedemnastej sesji ZB został wystosowany apel do Rosji, w którym się sygnalizuje, iż zarzuty stawiane Łotwie przez Rosję w 2000 r. odnośnie dyskryminacji mniejszości rosyjskiej „...wywołały ostrą reakcję Litwy i Estonii i że ten region w kwestiach mniejszości rosyjskiej w państwach bałtyckich reagować zawsze będzie jednomyślnie”³⁴.

Lata 2002–2009 – rozpoczynający się kryzys we współpracy państw bałtyckich widoczny na forum ZB

Wielu parlamentarzystów stwierdza brak potrzeby dalszego spotykania się podczas sesji, a należy skoncentrować na wewnątrz narodowej pracy politycznej, ekonomicznej itd. Wówczas została zwołana sesja nadzwyczajna (Lunda, 29 kwietnia 2003 r.) by do końca wyjaśnić relacje międzyparlamentarne, a przy okazji zostało sporządzone oświadczenie, iż ZB jest za tym by zostało zorganizowane referendum publiczne w sprawie przystąpienia Litwy, Łotwy i Estonii do UE. Po czym w Wilnie 27–29 listopada 2003 roku odbyła się kolejna 22 sesja ZB. Podczas której zostało przyjętych kilka rezolucji: rezolucja pt. wejście państw bałtyckich do UE i NATO; ochrona środowiska regionu bałtyckiego, kwestie naftowe,

³³ S. Metuzāls, *Baltiešu vienotība – mīts vai realitāte*, „Vakara Zinas” 2000.11.09, s. 11–13.

³⁴ R. Vilpišauskas, *Integracija Europoje: Baltijos Šalys ir Europos Sąjunga*, Vilnius 2001, s. 86.

a także sprawy związane z rozwojem informatyczno-technologicznym tych państw.

Dwudziesta trzecia sesja ZB zbiegła się z 10 sesją jubileuszową BR (Ryga, 17–19 grudnia 2004 r.) podczas której przyjętych zostało wiele rezolucji odnoszących się w większości do spraw związanych z polityką zagraniczną państw bałtyckich, tak np. Rezolucja w sprawie polityki migracyjnej obywateli państw bałtyckich do UE, Rezolucja w sprawie współpracy oświatowej państw bałtyckich z państwami skandynawskimi; Rezolucja związana z realizacją układu Schengen, a także rezolucje odnoszące się do sytuacji politycznej Ukrainy i zachowań politycznych Rosji.

Rok 2004 – po wejściu Litwy, Łotwy i Estonii do UE i NATO, parlamentarzyści poważnie się zastanawiają nad sensem działalności ZB.

W roku 2005 odbyły się dwie sesje 24-ta sesja ZB (Tallin 24–25 listopada 2005 r.) i sesja nadzwyczajna ZB (Pernu, 29 kwietnia 2005 r.) podczas której parlamentarzyści jednogłośnie wystosowali oświadczenie do Federacji Rosyjskiej w sprawie uroczystych obchodów 60-tej rocznicy końca II wojny światowej. W oświadczeniu podkreślają pejoratywne znaczenie paktu Mołotow–Ribbentrop. Sesja 24 była poświęcona w całości kwestiom finansowo-statutowym ZB. Poza uchwaloną rezolucją ds. projektu „Rail Baltica”.

25 sesja zwołana w Wilnie 14–17 grudnia 2006 roku zaowocowała kilkoma rezolucjami o charakterze geopolitycznym, np. rezolucja o stosunku Rosji do Gruzji, rezolucja odnosząca się do demokratyzacji Białorusi, rezolucja ds. walki z terroryzmem itd. Podczas głosowań w nad rezolucjami panowała jednomyślność wśród parlamentarzystów.

26 sesja (Ryga, 23–24 listopad 2007 r.) i 27 sesja (Viliandi, 4–6 grudnia 2008 r.) w swych uchwałach i rezolucjach, oświadczeniach odzwierciedlały problemy obecnej polityki międzynarodowej, np.: walka z terroryzmem, handel ludźmi (w tym szczególnie kobietami i dziećmi), przemyt narkotyków, zbliżający się kryzys gospodarczy itd.

* * *

Dokonana analiza przyjętych uchwał, rezolucji, oświadczeń, apeli, wypowiedzi poszczególnych wiodących polityków itd., podczas odbytych dwudziestu siedmiu sesji Zgromadzenia Bałtyckiego pozwala na wyciągnięcie następujących wniosków:

1. Proces integracyjny państw bałtyckich z UE w dużym stopniu zależał od zgodnej współpracy przedstawicieli państw bałtyckich w ramach ZB. Wyróżnić należy następujące okresy:

- a) na powstanie tzw. okresu niepewności (1991–1993) w funkcjonowaniu ZB wpłynęła trudna wewnętrzna sytuacja polityczna oraz ekonomiczna wszystkich trzech państw bałtyckich;
- b) okres wspólnego działania państw bałtyckich w ramach ZB (1993–1997) wyróżniał się dużą skutecznością w procesach integracyjnych z Unią Europejską. Wzmocniona współpraca państw bałtyckich zaowocowała przyjęciem wielu uchwał przyspieszających dążenie państw bałtyckich do członkostwa w Unii Europejskiej;
- c) okres samodzielnych starań państw bałtyckich (1997–2002) w procesie integracyjnym z Unią Europejską cechował indywidualny postęp;
- d) okres od 2002 r. do końca 2004 r. cechował rozpoczynający się kryzys we współpracy państw bałtyckich. Wielu parlamentarzystów stwierdza brak potrzeby dalszego spotkania się podczas 22 i 23 sesji;
- e) okres po 2004 r. do 2009 r. intensywne rozmowy o kwestiach geopolitycznych jako czynnika łączącym i nadającym wspólne tło do dalszej współpracy trójstronnej państw bałtyckich.

2. Nie wszystkie uchwały, przyjęte podczas sesji ZB, doczekały realnego zastosowania. Większość z nich zrealizowano częściowo, a pozostałe nie zostały realizowane wogóle. Bolesnym tematem trójstronnej współpracy była niezdolność utworzenia funkcjonującego w praktyce Związku Cel. Nigdy nie doszło do absolutnej wolności ekonomicznej w tym regionie. Natomiast nowopowstałe i funkcjonujące do dzisiaj projekty, to:

- a) trójstronne instytucje – Bałtycka Rada Ministrów, Rada Bałtycka, Bałtycka Rada Prezydentów;
- b) trójstronne projekty – autostrada Via Baltica, sieć kolejowa BALTRAIL, pierścień energetyczny Morza Bałtyckiego, utworzenie sieci turystycznej i in.

Powołanie nowych trójstronnych instytucji miało wielki wpływ na dalszą działalność Zgromadzenia Bałtyckiego. Bałtycka Rada Ministrów, polecając rządów państw rozważanie uchwał, przyjętych przez Zgromadzenie Bałtyckie, dąży do tego, aby procesy trójstronnej polityki państw bałtyckich były realizowane skuteczniej. Podczas Rady Państw Bałtyckich, wspólnym spotkaniu Rady Ministrów i Zgromadzenia Bałtyckiego, członkowie rządów i parlamentów państw mają możliwość wspólnego rozważania najbardziej aktualnych kwestii politycznych, społecznych, ekonomicznych.

Realizacja trójstronnych projektów państw bałtyckich aktywnie zachęca do współpracy także inne państwa należące do basenu morza bałtyckiego (Via Baltika, BALTRAIL itd.).

3. Analiza opracowań przedstawionych na łamach gazet, a także analiza treści rezolucji przyjętych podczas ZB pokazała jak państwa bałtyckie miały różne stanowiska, poglądy, a tym samym trudno dochodziły do wspólnego konsensusu w poszczególnych kwestiach. Jednak w końcu większość uchwał przyjmowano zgodnie, a wniosek z tego następuje taki, iż państwa uważały siebie za jedną drużynę. Tak np. jednomyślnie, choć nie bez dyskusji, przez wszystkie trzy państwa bałtyckie podpisane zostały:

- a) Umowy o współpracy i handlu ze Wspólnotą Europejską;
- b) Umowy o wolnym handlu z Unią Europejską;
- c) Umowy o stowarzyszeniu z Unią Europejską.

Chociaż po ogłoszeniu decyzji Komisji Europejskiej w 1997 r. w sprawie zaproszenia jedynie Estonii do negocjacji integracyjnych z UE stosunki trójstronne państw bałtyckich radykalnie uległy zmianie. Estonia zaczęła ignorować współpracę z pozostałymi dwoma państwami. Po tym wydarzeniu nadal przez kilka lat Litwa i Łotwa starały się przestrzegać zasad wspólnej polityki w regionie. Po zaproszeniu przez Komisję Europejską Litwy i Łotwy do szczegółowych negocjacji w 1999 r., współpraca państw bałtyckich zupełnie osłabła. W latach 2000–2004 stosunki tych państw przerosły we współzawodnictwo, kto szybciej zostanie członkiem Unii Europejskiej. I w tym wypadku zapomniano o zasadach przyjętych w roku 1995 na ZB – „solidarność i jedność w działaniu”.

4. Analiza działalności Zgromadzenia Bałtyckiego odzwierciedla trzystronną komunikację polityczną państw bałtyckich w latach 1991–2009. Państwa bałtyckie w przeanalizowanym okresie podpisały jednak kilka znaczących dla nich umów:

- a) Trójstronną umowę o wolnym handlu;
- b) Trójstronną umowę o wolnym handlu produktami rolnictwa;
- c) Trójstronną umowę w sprawie usunięcia barier beztaryfowych.

Trzeba zaznaczyć, że wszystkie porozumienia przyjęto w okresie wspólnych działań i starań, będąc w najlepszej formie trójstronnej politycznej komunikacji państw bałtyckich.

Jednak podpisanie wspólnych umów przez państwa bałtyckie nie oznaczało jeszcze stuprocentowej ich realizacji. Podkreślić należy, że i dotychczas państwa bałtyckie mają do czynienia z wzajemną różnicą zdań nieraz przeradzającą się w konflikt.

Największy niepokój wywołuje niezdolność niektórych polityków państw bałtyckich do przewidywania potrzeby trójstronnej współpracy małych państw bałtyckich w regionie, co może spowodować w końcu zamknięcie działalności tego nowo powstałego organizmu w całości z jego wszystkimi instytucjami. Z drugiej strony, należy pokładać nadzieje, iż stałe przekonywania Rady Północnej i Międzyparlamentarnej Rady Konsultacyjnej Beneluxu, by państwa bałtyckie trzymały się razem, może ożywić współpracę państw bałtyckich i nie pozwolić jej na wygaśnięcie.

Wspólna instytucja międzyparlamentarna Litwy, Łotwy i Estonii w ciągu wieloletniej pracy potrafiła zapewnić szacunek różnych międzynarodowych organizacji regionalnych oraz organizacji na poziomie światowym. ZB, działające już około dwudziestu lat, potrafiło nie tylko nawiązać, lecz też rozwinąć stosunki z wieloma organizacjami międzynarodowymi w Europie, USA oraz innych częściach świata. Niewątpliwie największą uwagę w dążeniu państw bałtyckich do integracji ze strukturami europejskimi, poświęcono współpracy z różnymi organizacjami międzynarodowymi, znajdującymi się na Starym Kontynencie. Takimi partnerami ZB zostały: Rada Północna, Międzyparlamentarna Rada Konsultacyjna Beneluxu, Zgromadzenie Parlamentarne Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej i Sejmu Republiki Litewskiej, Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy, Zgromadzenie Parlamentarne Związku Europy Zachodniej, Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy Europy.

Ważnym jest fakt, iż ZB cieszy się dużą popularnością i poparciem wśród amerykańskich organizacji społeczno-politycznych, założonych przez wychodźców litewskich: Zjednoczony Komitet Bałtów Ameryki, Liga Wolności Bałtów Ameryki oraz Stowarzyszenie Bałtów w Pałacu Przedstawicieli USA.

Poza tym, prawie podczas każdej sesji ZB uczestniczą delegaci z parlamentów państw sąsiadujących. Są oni zapraszani w roli obserwatora, a nieraz i obiektywnego doradcy. W tym kontekście należy przedstawić opinię L. Andrikienė, iż najbardziej ścisłe stosunki „dwustronne – ZB a inne państwo” są z Bundestagiem Niemieckim, Sejmem Polskim, Dumą Kaliningradu Rosyjskiej Federacji oraz Zgromadzeniem Parlamentarnym Rady Europy. Trzeba zaznaczyć, że przedstawiciele tych organizacji parlamentarnych już zostały stałymi obserwatorami na sesjach ZB.

Summary

Matters related to the most recent history of the Baltic Assembly's emergence is multidimensional and enormous. Therefore, this reporting and analytical study is synthetic. The analysis of the activities of the Baltic Assembly reflects trilateral political communication between Baltic states from 1991 to 2009. The integration process of Baltic states with the European Union to a large extent depended on this concerted cooperation of the Baltic states' representatives within the Baltic Assembly. The presented information shows, however, that the political, economic, cultural and historical views of Lithuanian, Latvian and Estonian politicians were extremely different on more than one occasion, and their respective priorities of domestic and foreign policies were sometimes radically different. Not every resolution passed during the session of the Baltic Assembly was actually implemented. Most have been partially realized while others have failed to be realized at all. The inability to form a practically operating Customs Association was a painful issue in the trilateral cooperation of Baltic states. Complete economic freedom between the partners has never actually come to existence either. In the author's opinion, the geopolitical position of Small Baltic States imposes certain conditions, and the fundamental condition to be noticed on the global international arena is group solidarity, which is the basic statutory aim of the Baltic Assembly.